

pak na základě své argumentace autor neztotožňuje ani ji nepřipodobňuje s bolševickou revolucí roku 1917, spíše jej vidí jako jistou podobu „*masové občanské mobilizace typu Pražského jara roku 1968 a perestrojce na jejím vrcholu v roce 1989*“ (s. 173). Autor svým textem vyzývá ke smělému a odpovědnému přemýšlení o budoucnosti, které je nutno podložit jak vypracováváním politických a ekonomických programů, tak zvažováním možných koalic a vzájemných ústupků s cílem minimalizovat nejistoty přechodu v podmínkách velké krize.

Craig Calhoun (s. 175–215) je do jisté míry odlišného názoru než autoři s jistotou předpovídající pád kapitalismu a ve svém textu předkládá domněnku, že reformovaný kapitalismus může být zachráněn, přičemž vychází z okolnosti, že kapitalismus není pouze tržní, ale též politickou ekonomikou a jeho institucionální rámec je utvářen politickým rozhodováním. Předpokládá, že obnova kapitalismu však přivedí jeho proměnu a s ní též proměnu moderního světového systému. Jeho poselstvím směrem ke čtenáři je tedy změna, otázkou zůstává, zda bude tato změna adekvátní

a zda umožní zvládat rizika a odvracet vnější hrozby.

V úryvku poslední kapitoly shrnují autoři nejen vyhlídky lidstva, ale také komparují jednotlivé přístupy, názory a předpovědi, které v knize prezentovali.

Knihu postupují do jisté míry teoretické neshody autorů týkající se způsobů, jak vnímají svět a jejich vyhlídky do budoucna. Faktem však zůstává, že tyto neshody ani autoři neskrývají a pro čtenáře je tento aspekt obohacujícím, které mu dává možnost vlastní problematizace. Autoři se shodují v tom, že svět vstoupil do bouřlivého a chmurného historického období, ústřední otázkou zde je, zda dojde k významné strukturální přeměně a ačkoli se autoři neshodují v některých bodech prognózy, jejich sociologický pohled má mnoho společných prvků. Kniha je tak velmi odvážným a současně velmi zdařilým počinem směřujícím k predikci možného dalšího směřování kapitalistického světa s využitím argumentace vycházející z vědeckých poznatků z oboru makrohistorické sociologie.

Alena Lochmannová*

VOGLER, John (2016): *Climate Change in World Politics*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Problematika klimatické změny coby jedné z největších výzev současného světa již dávno není pouze doménou výzkumu ze strany přírodních věd, ale z různých úhlů pohledu se jí snaží uchopit rovněž společenskovední disciplíny. Mezinárodní vztahy soustředí v tomto ohledu svou pozornost přede-

vším na oblast mezinárodního klimatického režimu, jehož podstatnou součástí jsou globální klimatická vyjednávání. Při nich se státy snaží dohodnout na tom, jak omezit lidskou činností produkované emise skleníkových plynů a tím zabránit dalšímu oteplování planety Země, které by, podle tvrzení

*Ing. Alena Lochmannová, Ústav etnologie, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, lochmannova@ssinfis.cz.

většiny vědců, vedlo k dalekosáhlým dopadům na způsob života moderní lidské civilizace.

S nástupem nového milénia se klimatická změna „*institucionalizovala v mezinárodních vztazích jako téma nejvyšší priority*“ (Hall 2016, 60) – politické, ekonomické i sociální – a její řízení (climate governance) se „*v 21. století stalo záležitostí geopolitiky*“ (Streck a Terhalle 2013, 533). O relevanci těchto tvrzení svědčí v posledních letech narůstající počet odborných výstupů, které se věnují studiu vzájemných vazeb mezi spleťtými sítěmi mezinárodní politiky a složitým předivem komplexního fenoménu klimatické změny. John Vogler patří na tomto poli k nejuznávanějším a nejplodnějším autorům. Řečeno sportovní terminologií, řadí se spolu se jmény jako Oran R. Young, Paul G. Harris, Sebastian Oberthür či Mary E. Pettenegerová do „1. ligy“ akademiků, jež se soustavně věnují environmentálním tématům v mezinárodních vztazích.

Voglerova nejnovější monografie *Climate Change in World Politics* shrnuje jeho dlouholetý zájem o uvedenou problematiku a je fundovanou analýzou (ne)funkčnosti mezinárodního klimatického režimu za více jak dvě desetiletí jeho existence. Historie tohoto režimu, jež se započala psát okamžikem přijetí Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (UNFCCC) na konferenci v Rio de Janeiru v roce 1992, je orámována řadou neúspěšných vyjednávání mezi národními státy, na což pravidelně poukazují především zástupci nevládních organizací. Některé z autorů (např. Harris 2011) vedla tato skutečnost k odmítnutí stávající podoby mezinárodního klimatického režimu, v němž dominují národní státy. Vogler jejich neschopnost se dohodnout nepopírá, zároveň je

ale přesvědčen o tom, že by i nadále měly být klíčovými jednotkami režimu, protože „*při absenci centrální světové vlády jsou jedinými aktéry dostupnými dostatečnými kapacitami a legitimitou zorganizovat aktivity, jež jsou potřebné k zachování zemské atmosféry jako globálního veřejného statku*“ (s. 5).

Ostatně kladný výsledek Pařížské klimatické konference z prosince 2015, na které se státy dokázaly shodnout na nové smlouvě, jež od roku 2020 nahradí Kjótský protokol, hovoří ve prospěch Voglerova argumentu. Zde je třeba dodat, že monografie *Climate Change in World Politics* vyšla jen měsíc po dojednání Pařížské dohody, její závěry tedy nemohly být, logicky, v knize zohledněny.

Interpretovat chování států v rámci mezinárodního klimatického režimu skrze jejich zájmy, motivace a identity a díky tomu pak porozumět složitostem jejich kooperace i vývojové dynamice režimu, takto lze formulovat ústřední cíl Voglerova díla. Autor se k jeho naplnění nebojí využít vícero teorií mezinárodních vztahů (od realismu po konstruktivismus), přičemž teoretický eklekticismus obhajuje „*specifičností klimatického režimu*“ (s. 8). Počin je to možná diskutabilní, každopádně hodný respektu, neboť značné množství titulů zabývajících se mezinárodní klimatickou politikou se teoriím mezinárodních vztahů alibisticky vyhýbá či je zmiňuje jen velmi okrajově.

Je-li řeč o vytyčených úkolech ze strany autora, pak není možné opomenout další důležitý aspekt knihy, jímž je zasazení mezinárodních klimatických vyjednávání do kontextu měnícího se mezinárodního řádu. „*Převážná část výzkumu o klimatickém režimu má tendenci se soustředit na samotný režim, spíše než na širší strukturální kon-*

text mezinárodního systému“ (s. 6), vysvětluje Vogler v úvodu knihy. Nutno konstatovat, že se mu této linie, která se publikací táhne jako červená nit, daří držet. Jinými slovy, každá z osmi kapitol je vlastně „příběhem“ mezinárodního klimatického režimu a jeho aktérů vyprávěným na pozadí klíčových událostí světové politiky.

Toto pojetí je patrné hned v úvodní části (Introduction), tak poté i ve druhé a třetí kapitole (Framing and Fragmentation; The UNFCCC Regime). Obě se svorně zabývají okolnostmi vzniku klimatického režimu a jeho následným vývojem do počátku roku 2015. Vogler zde tvrdí, že podoba klimatického režimu určil jednak rozpad bipolárního světa a následný nástup globalizace pod kuratelou Západu na čele s hegemonem – Spojenými státy, a jednak proces „vyjednávání mezi globálním Severem a Jihem, tak jak je vyjádřen v konceptu udržitelného rozvoje“ (s. 35). Ten byl obsáhle diskutován v roce 1992 na již zmiňované Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiru (na tzv. Summitu Země).

Vogler v tomto směru opakovaně zdůrazňuje klíčový význam principu „společné, ale rozdílné odpovědnosti a příslušných kapacit“¹ (CBDR-RC), který po jeho soudu „zaujímá místo v samotném srdci klimatického režimu“ (s. 40). Dodává však, že v průběhu vývoje režimu se právě tento princip záhy ukázal být jeho hlavním neuralgickým bodem, který řadu klimatických vyjednávání zavedl do patové situace tím, že striktně trval na rozlišení smluvních stran UNFCCC na průmyslové země bohatého Severu (Annex I Parties)

a státy chudého Jihu (Non-Annex I Parties).

Toto rigidní rozdělení vedlo mnohdy k „zákopové válce“ obou táborů, z nichž jeden lpěl na stanovení limitů snižování emisí skleníkových plynů, které by měly být závazné i pro rychle se rozvíjející ekonomiky Jihu (s důrazem na případ Číny a Indie), zatímco druhá strana s poukazem na etickou normu „klimatické spravedlnosti“ trvala na tom, že má morální právo podřizovat své klimatické politiky imperativu sociálního a hospodářského rozvoje.

Z Voglerova pohledu je tato dichotomie Severu a Jihu – v rámci mezinárodního klimatického režimu – „dlouhodobě neudržitelná, jelikož objem emisí skleníkových plynů vyprodukovaných rozvojovým světem překročil výši emisí od zemí OECD“ (s. 168). Na druhé straně si je vědom toho, že rozvinuté a rozvojové státy nemohou být v otázce snižování emisí skleníkových plynů postaveny na stejnou startovní čáru. To by bylo podle jeho mínění „politicky a eticky neobhájitelné“ (s. 168).

Ve čtvrté a páté kapitole (Interests and Alignments; The Pursuit of Justice) je předmětem Voglerova zájmu problematika upřednostňování národních zájmů při globálních klimatických rokováních, která jsou díky tomu poměrně často hrou s nulovým součtem. Státy při jednáních – v souladu s paradigmaty realismu – staví na první místo svou suverenitu, teritoriální integritu a ochranu ekonomických zájmů, jež by mohly být v případě souhlasu se snižováním emisí skleníkových plynů ohroženy. To se týká zejména

¹Podle tohoto principu, zakotveného v Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu a pozdějším Kjótském protokolu (1997) k této úmluvě, nesou hlavní odpovědnost za rostoucí koncentrace skleníkových plynů v atmosféře rozvinuté země. Jejich závazkem je nejen snižovat emise skleníkových plynů, nýbrž i poskytovat finanční a technologickou pomoc rozvojovým zemím za účelem ochrany klimatu.

zvažovaného odklonu od fosilních paliv a následného přechodu na obnovitelné zdroje, což mnoho států chápe jako potenciální problém pro vlastní energetickou bezpečnost.

Na půdě každoročních konferencí smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu, tzv. klimatických summitů, kterých se účastní takřka 200 zemí, hájí státy své zájmy a vyjednávací pozice převážně prostřednictvím utvořených koalic a mocenských bloků. Vogler podává jejich výčet a upozorňuje, že se jedná jak o dlouhodobě fungující sdružení (např. skupina G77), tak i o ad hoc vytvořená uskupení, mezi nimiž jmenuje jako jeden z nejznámějších příkladů koalici „BASIC“ tvořenou Čínou, Indií, Brazílií a Jihoafrickou republikou. Dohromady se dala pro potřeby konference COP15 v Kodani (2009), kde se řádně zviditelnila uzavřením dohody se Spojenými státy (za zády Evropské unie). Tato dohoda sice nebyla formálně přijata jako výsledek konference, pro mezinárodní klimatický režim však znamenala přelom zásluhou diplomatického úspěchu nových mocností globálního Jihu, který se posléze odrazil v jejich „komplexnějším zapojení do tvoření podoby budoucí klimatické dohody“ (s. 151).

Odkazy na kodaňský summit se to v textu jen hemží. Vogler považuje COP15 za jasný odraz nového rozložení sil na globální scéně, čímž má mj. na mysli rostoucí politicko-ekonomický význam „BASIC“ zemí a s tím spojené výzvy, jak tyto nastupující mocnosti začlenit do stávajícího mezinárodního systému. Stejně tak si v případě Kodani všimá oslabené vyjednávací po-

zice Západu, do značné míry způsobené tehdejší nutností primárně se koncentrovat na řešení následků globální finanční krize.

Také šestá kapitola – pod názvem „Recognition and Prestige“ – soustředí svou pozornost na národní státy a jejich vystupování na globálních klimatických fórech. Autor je toho názoru, že jejich chování při klimatických vyjednáváních není formováno výhradně sledováním národních zájmů, ale že zde důležitou roli sehrává i touha těchto aktérů po prestiži a uznání ve světě mezinárodní politiky; což jsou nemateriální faktory, které ve svých teoretických konceptech staví do popředí sociální konstruktivisté.

Jako příklad uvádí Vogler působení Číny, jejíž politické elity se rozhodly využít mezinárodního klimatického režimu coby platformy, na které by „Říše středu“ mohla ukázat své rostoucí velmocenské ambice a odhodlání být vlivným hráčem globálního dění.

„V Kodani byla pro Čínu mnohem důležitější politika vyjednávání než samotný klimatický režim“ (s. 126). Čínská delegace na summitu v dánské metropoli zablokovala v podstatě jakýkoliv návrh dohody, která by ostatním zemím určila konkrétní cíle v oblasti snižování emisí skleníkových plynů. Záměrem Pekingu bylo vynutit si respekt u politických špiček Západu, a jak Vogler podotýká, vyslat jasný signál domů, že Čína je v aréně světových velmocí akceptována za rovnocenného partnera. V momentu, kdy čínští představitelé usoudili, že se tohoto statusu podařilo dosáhnout, od základů proměnili strategii pro klimatická vyjed-

---

²Na obratu v přístupu Číny k politice ochrany klimatu měly velký podíl další faktory. V první řadě to byla snaha udržet tempo hospodářského růstu a míru socio-ekonomického rozvoje země prostřednictvím restrukturalizace ekonomiky směrem k její nízkouhlíkové verzi. Významnou roli bezpochyby sehrála též skutečnost, že Čína a její obyvatelstvo čelí v obrovské míře poškozenému

návání a začali se prezentovat výrazně konstruktivnějším přístupem² ve snaze ukázat svou zemi jako zodpovědného aktéra mezinárodního systému. Platilo to pro všechny čínské účasti na klimatických summitech počínaje COP 16 v mexickém Cancúnu (2010).

Z předchozích řádků vyplývá, že podstatná část knihy se zaměřuje na aktéry klimatického režimu. Sedmá kapitola (Structural Change and Climate Politics) navazuje tím, že přidává dimenzi zohledňující strukturu režimu. Vogler se tu především opírá o skutečnost, že za plných 70 procent globálních emisí skleníkových plynů je zodpovědná šestice velkých hráčů – Čína, USA, EU, Indie, Japonsko a Rusko. Žádný z nich však neplní úlohu potenciálního hegemonu zajišťujícího stabilitu režimu. Na místě jsou proto spíše úvahy o „koncertu klimatických velmocí“ či „klimatickém minilateralismu“, jehož hnacím motorem by měla být čínsko-americká spolupráce. „*Participace obou zemí je podmínkou jakékoliv efektivní klimatické dohody*“ (s. 151).

V závěrečné osmé kapitole shrnuje profesor anglické Keele University svůj pohled na dosavadní působení Kjótského protokolu a správně předpovídá, že režim, který jej nahradí, bude spoléhat na dobrovolně stanovené příspěvky jednotlivých zemí, které si samy určí, v jaké míře a jakým tempem přistoupí ke snižování emisí skleníkových plynů; primárně s ohledem na to, aby nebyl ohrožen jejich socio-ekonomický rozvoj. Základy tohoto nového přístupu, jak autor připomíná, se zrodily na již zmiňovaném summitu v Kodani, který bývá přitom často líčen jako totální fiasko. Vogler nevidí celou konferenci pouze v temných barvách,

ale je schopen si povšimnout i různých světlejších odstínů. Tím nabourává jedno ze zažitých „klimatických klíšé“ a to, že tak činí, patří k pozitivním momentům jeho monografie.

Slabých stránek má kniha poskrovnu. Aby však byla ještě komplexnějším znázorněním pozice, v jaké se v současné mezinárodní politice nachází téma klimatické změny, slušela by jí obsáhlejší zmínka (třeba ve formě samostatné kapitoly) o dalších významných aktérech. Města, regiony, nadnárodní koncerny, nevládní organizace, různé občanské iniciativy a samozřejmě představitelé soukromého sektoru mají svůj nezanedbatelný vliv na mezinárodní klimatická vyjednávání. Nepochybně i jejich zásluhou se podařilo v Paříži dosáhnout dohody, která dává naději na existenci efektivnějšího klimatického režimu, v němž nebudou vítězit jen partikulární mocenské zájmy národních států a jejich účelově vytvořených koalic.

Monografie *Climate Change in World Politics* je právě z tohoto pohledu cenným připomenutím toho, jakou katarzí si musel mezinárodní klimatický režim, zejména v poslední dekádě, projít. Zda se doopravdy jednalo o ozdravný proces, ukáží až následující roky, kdy před mezinárodním společenstvím stojí zásadní úkol, a to implementace Pařížské dohody. Především tu půjde o posílení závazků všech (!) států v otázce snižování emisí skleníkových plynů, tak aby bylo možné udržet míru globálního oteplování pod dvěma stupni Celsia oproti hodnotám z předindustriálního období. Stejně tak se bude řešit technologická a finanční podpora chudých států Jihu k naplnění jejich klimatických ambicí, a to nejen ve sféře

životnímu prostředí (především znečištění ovzduší) i důsledkům změny klimatu v podobě extrémních výkyvů počasí, nižšího úhrnu srážek, zvyšování hladiny moře atd.

mitigačních opatření, ale především v jejich úsilí adaptovat se na změnu klimatu.

Všechny tyto body by měly být dostatečně lákavou „návnadou“ pro akademiky z oblasti mezinárodních vztahů, aby se problematice klimatické změny věnovali v ještě intenzivnější míře než dosud. Bude-li mezi nimi i John Vogler, bude to jen dobře. Jeho nejnovější dílo je totiž významným příspěvkem do debaty o vztahu klimatické změny a mezinárodní politiky a už nyní lze kvitovat s povděkem, pokud se v budoucnosti dočká aktualizovaného vydání.

Další použité zdroje

HALL, Nina (2016): The Institution-

alisation of climate change in global politics. In: Sosa-Nunez, Gustavo a Atkins, Ed (eds.): *Environment, Climate Change and International Relations*. Bristol: E-International Relations, s. 60–74.

HARRIS, Paul G. (2011). Reconceptualizing Global Governance. In: Dryzek, John S., Norgaard, Richard B. a Schlosberg, David (eds.): *The Oxford Handbook of Climate Change and Society*. Oxford: Oxford University Press, s. 639–652.

STRECK, Charlotte a TERHALLE, Maximilian (2013): The changing geopolitics of climate change. *Climate Policy*, roč. 13, č. 5, s. 533–537.

Daniel Tichý*

DEUZE, Mark (2015): *Media Life. Život v médiích*. Praha: Karolinum.

Mark Deuze, působící v současné době jako profesor mediálních studií na Amsterodamské univerzitě, je autorem řady vědeckých článků a monografií, z nichž můžeme uvést například *Media Work* (2007) a *Managing Media Work* (2010). Ve svých pracích, stejně jako ve své první knize přeložené do češtiny s názvem *Media Life: Život v médiích*, se zabývá dopady nových médií na jedince žijícího v globalizované společnosti. Kniha je rozdělena do osmi hlavních kapitol a následně do dílčích podkapitol. Každá z kapitol se zabývá jiným aspektem života v médiích, nicméně celá kniha čtenářsky atraktivně plyne a problematiku analyzovanou v jednotlivých kapitolách jsou koherentní.

Krátkou úvodní kapitolu autor využil k obecnému představení teorie života v médiích, nastínění jeho

problematikých aspektů, kterými se zabývá v jednotlivých kapitolách a stručnému popisu jejich obsahu. Hned na prvních řádcích autor používá trefného metaforického přirovnání a tvrdí, že „*média jsou pro nás tím, čím je voda pro ryby*“ (s. 7) – tedy že jsou natolik součástí našeho životního prostředí, že je prakticky nemáme šanci vnímat. Na této myšlence je vystavěna vlastně celá Deuzeho teorie, kterou v následujících kapitolách systematicky rozvíjí.

V první kapitole s názvem „*Život v médiích*“ Deuze charakterizuje proces odluky člověka od stroje a současně ukazuje na mnoha příkladech z literatury i filmové tvorby, že společnost se odjakživa obává stírání rozdílů mezi technikou a lidmi. Z těchto i dalších uvedených příkladů vyplývá základní problematiku aspekt: lidská pochyb-

*Mgr. Daniel Tichý, Katedra politologie a mezinárodních vztahů, Fakulta filozofická, Západočeská univerzita v Plzni, dtichy@kap.zcu.cz.